

प्र.1. तुमच्या महाविद्यालयामार्फत शेतकऱ्यांकरीता कुठल्या सवलती दिल्या जातात?

– मुंबई पशुवैद्यकीय महाविद्यालय ही एक शैक्षणिक संस्था असल्यामुळे येथे कुठल्याही वित्तीय सवलती अथवा सबसीडी ही व्यवस्था नाही. पण महाविद्यालयामार्फत विविध शैक्षणिक उपक्रम राबविले जातात ज्या द्वारे शेतकऱ्यांना शासकीय सवलती मिळू शकतात.

प्र. 2. शेतकऱ्यांसाठी महाविद्यालय किंवा विद्यापीठामार्फत कुठले शैक्षणिक उपक्रम चालविले जातात?

– विद्यापीठामार्फत मुंबई पशुवैद्यकीय महाविद्यालयांतर्गत बरेच छोट्या कालावधीचे प्रशिक्षण वर्ग घेतले जातात ज्यामध्ये शेळी पालन प्रशिक्षण, शास्त्रीय दुग्ध उत्पादन, कुक्कुट पालन, वराह पालन, मांस व मांसजन्य प्रदार्थ उत्पादन ई. प्रशिक्षण वर्गांचा समावेश होतो.

प्र. 3. ह्या प्रशिक्षण वर्गासाठी प्रवेश घेण्याची प्रक्रिया काय?

– ह्या प्रशिक्षण वर्गासाठी वेळोवेळी आघाडीच्या वृत्तपत्रांमध्ये बातमी दिली जाते. त्यास अनुसरून प्रशिक्षणार्थीनी विस्तार शिक्षण विभागामध्ये संपर्क साधून नोंदणी करून घ्यावी. अधिक माहितीसाठी प्राध्यापक, पशुसंवर्धन व विस्तार शिक्षण विभाग यांच्याकडे संपर्क साधावा. दुरध्वनी क्रमांक:- 022-2413 7030 विस्तार क्रं - 141.

प्र. 4. ह्या प्रशिक्षणासाठी कीती फि आकारली जाते?

– विविध प्रशिक्षण वर्गांची त्यांच्या प्रशिक्षण मुदती प्रमाणे वेगवेगळी फि असून ती माफक प्रमाणात असते. तरी अधिक माहिती प्राध्यापक, पशुसंवर्धन व विस्तार शिक्षण विभाग यांच्या कार्यालयात घेता येईल.

प्र. 5. प्रशिक्षणाद्वारे शेतकऱ्यांना काय फायदा मिळतो?

– प्रशिक्षणाद्वारे घेतलेल्या ज्ञानाचा शेतकऱ्यांना प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष रूपात बराच फायदा मिळतो. प्रशिक्षणात मिळालेल्या ज्ञानाचा वापर करून शेतकरी आपली उत्पन्न क्षमता वाढवू शकतात व प्रशिक्षणाच्या प्रमाणपत्रा आधारे शेतकऱ्यांना अनेक वित्तीय संस्थांद्वारे कर्ज मिळण्यास मदत होते.

प्र. 6. जनावरांची वर्षामध्ये 1 किंवा दोन वेळा रक्त तपासणी करणे आवश्यक आहे का ?

उत्तर :- जनावरांची रक्त तपासणी (संपूर्ण रक्त तपासणी व रक्त काचपट्टी तपासणी) वर्षामधून एक किंवा दोन वेळा करून घेणे अधिक लाभदायक ठरू शकते. रक्त तपासणी द्वारे रक्तातील हिमोग्लोबिनचे प्रमाण रक्तक्षय, एकपेशीय आदीजिवजन्म (प्रोटोझोअल) रोग डियेझेशन, रक्तातील तांबड्या/पांढऱ्या पेशींचे प्रमाण, यांचे निदान होऊ शकते व त्याप्रमाणे वेळीच उपचार केल्यास जनावर वाचू शकते किंवा आवश्यकतेनुसार उपचार करून त्याची रोग प्रतिकारशक्तीही वाढविता येता शकत असते.

प्र. 7. निरोगी व रोगी जनावर ओळखण्याचे कांही ठोकताळे सांगता येतील का ?

उत्तर :- निरोगी जनावर कार्यक्षम व तरतरीत असते. निरोगी जनावरांच्या नाकाच्या बाह्य भागावर (मज्जल) द्रव बिंदु दिसतात किंवा तो भाग ओलसर असतो (याचाच दुसरा अर्थ असा घेता येईल की जनावरास ताप आलेला नाही). निरोगी जनावर भरपूर खाद्य खाते व पाणी पिते आणि रवंथही करते. तर याउलट रोगी जनावर खाद्यखाणे पाणी पिणे कमी करते, तसेच रवंथ करणे थांबविते, बाहयतः मलूल भासते किंवा थोडेसे चिडचिडे किंवा रागीट वाटते. रोगांच्या बाह्य लक्षणावरून (जसे नाकाद्वारे स्त्राव गळणे) देखील रोगीजनावर ओळखता येते. हे कांही ठोकताळे सांगता येतील.

प्र. 8. जनावरांचे शवविच्छेदन का करावे ?

उत्तर :- 1. शवविच्छेदन हे प्रामुख्याने पशु-पक्षांच्या मृत्युचे गुढ ऊकलण्यासाठी करावे लागते.

2. शवविच्छेदनामुळे आपल्या गोठ्यातील ईतर वाहयतः निरोगी किंवा रोगग्रस्त जनावरांचे रोग निदान व उपचार करण्यासाठी योग्य दिशा मिळते.

3. रोगाचा नेमका अंदाज आल्यास आपल्या व शेजारच्या जनावरांचे लसीकरण करून संभाव्य साथ पसरणे थोपविता येवू शकते.

4. विमा केलेल्या जनावरांचे शवविच्छेदन करणे अनिवार्य आहे. कारण पशुवैद्यकाकडून शवविच्छेदन अहवाल घेवूनच आपणास जनावराच्या विम्याची रक्कम मिळू शकते.

5. शासकिय अनुदानावर/योजनेअंतर्गत प्राप्त झालेल्या /विकत घेतलेल्या पशु-पक्षांचे शवविच्छेदन करणे आवश्यक असते. त्याचप्रमाणे शवविच्छेदन अहवालामध्ये मृत जनावरांच्या ओळख खुणेविषयी (टॅटो नंबर/ब्रॅडींग नंबर इ.) नोंद असणे आवश्यक असते.

6. शासनाने अभय दिलेल्या (केंद्र/राज्य) पशु/पक्षांची हत्या झाल्यानंतर (केल्यानंतर किंवा अनैसर्गिक मृत्यू झाल्यास अश्या पोलीस केसेसमध्येही शवविच्छेदन करणे आवश्यक असते.

7. अपघाती मृत्यू/संशयीत मृत्यू/गुढ आजारामुळे मृत्यू अश्या वेळी देखील शवविच्छेदन करणे आवश्यक असते.

प्र. 9. बैलांच्या शिंगांचा कर्करोग ही समस्या टाळण्यासाठी कांही उपाय योजना करता येतील का ?

उत्तर :- काम करणाऱ्या बैलांना 'शिंगाचा कर्करोग' झाल्यास शेतकऱ्यांचे फार मोठे नुकसान होऊ शकते हे टाळण्यासाठी खालील कांही गोष्टी पशु पालकांना सहज करता येवू शकतात.

1. सध्या प्रचलित असलेली बैलांच्या सुशोभीकरणासाठी शिंगे साळण्याची किंवा शिंगे वाकविण्याची पद्धत बंद करावी.
2. जनावरांच्या शिंगास बाजारात मिळणारे पेंट्स (रंग) वारंवार लावू नयेत.
3. कांही कारणाने जनावरांचे शिंग मोडल्यास त्वरीत ते पशुवैद्याकडून बुडापासून काढून घ्यावे.
4. जनावर शिंग घासत असेल शिंगाचा बुडाचा भाग गरम लागत असेल किंवा यासारखी कांही अनैसर्गीक लक्षणे दिसत असतील तर त्वरीत पशुवैद्यकाचा सल्ला घ्यावा, म्हणजे या कर्करोगाचे प्राथमिक आवस्थेचे निदान होऊन पुढील अनर्थ टाळता येवू शकतो.

प्र. 10. जनावरांच्या खुरी रोगास (लाळ्या खुरकुत) कांही प्रतिबंधात्मक उपाय योजना करता येतील का ?

उत्तर :- 1. या रोगाने रोगग्रस्त झालेले जनावर इतर सशक्त जनावरांच्या संपर्कात येवू देवू नये म्हणून त्यांना वेगळे बांधावे व त्यांची वेगळी काळजी घ्यावी.

2. जनावरांच्या गोठ्यात जंतूनाशक टाकावे/फवारावे.

3. मुळात हा रोग होऊच नये म्हणून या रोगाची प्रतिबंधात्मक लस टोचणी हाच रामबाण उपाय होय. ही लस प्रथमतः सहा महिन्यांच्या आतील जनावरास द्यावी. त्यानंतर दर 6 महिन्यांनी ही लस टोचून घेतल्यास उत्तम होय. परंतू हे शक्य नसल्यास किमान वर्षात एकदा किंवा या रोगाची साथ पसरण्याची शक्यता वाढल्यास वेळीच आपल्या जनावरांचे लसीकरण करून घ्यावे.

5. आजू बाजूच्या गावामध्ये या रोगाची साथ पसरलेली असल्यास शक्यतो आपली जनावरे किंवा जनावरे हताळणाऱ्या गड्यांना त्यांचे संपर्कात न येवू देणे बरे होईल.

प्र. 11. कोंबड्यांचा "गंबोरो" हा रोग पक्षांना कॅन्सा होतो व तो टाळता येईल का?

उत्तर :- कोंबड्यांचा गंबोरो किंवा इन्फेम्हीयस वर्सल किंसीज हा झपाट्याने पसरणारा संसर्गजन्य विषाणूजन्य व घातक रोग आहे. हा रोग साधारणतः 3 ते 6 आठवड्यांच्या पिलांना होतो. या रोगामध्ये पक्षांची रोग प्रतिकार शक्ती कमी होते व साहजीकच असे पक्षी मग ईतर रोगांना बळी पडतात. हा रोग मुळात होऊच नये म्हणून आज बाजारामध्ये या रोगाची रोगप्रतिबंधात्मक लस उपलब्ध आहे. पिलांच्या वयाच्या 15 ते 18 व्या दिवसामध्ये ही लस पाण्यामधून दिल्यास या रोगाचा वेळीच प्रतिबंध होऊ शकतो.

प्र.12. जनावरांमध्ये अखाद्य व अनुकुचीदार वस्तू खाल्यामुळे कोणती समस्या निर्माण होते

उत्तर :- मुळात गायी-म्हशींना खाण्यामध्ये निवड करण्याचा विवक नसतो. त्यामुळे खाद्यात/चाऱ्यात वा गवतात पडलेल्या अखाद्य वस्तू जसेकी लोखंडी तुकडे, सुया, दाभण, कुंपणाच्या तारांचे तुकडे इत्यादी वस्तू चाऱ्याबरोबर पोटात

जातात व वेळीच उपचार न मिळाल्यास हृदय रोगाने किंवा ईतर असाध्य रोगाने जनावर दगावते. ही समस्या उद्भवण्याची प्रमुख कारणे म्हणजे,

1. गाई व म्हशींमध्ये ओठ व जिभ ही ज्ञानेंद्रिये विकसीत नसल्यामुळे त्यांच्या मध्ये गवत/चारा खातांना अखाद्य व अनुकुचीदार वस्तू खाल्यामुळे ही समस्या निर्माण होते.
2. कधीकधी जनावरांच्या खाद्यातील फॉस्फरस या क्षाराच्या कमतरतेमुळे होणाऱ्या 'पायका' रोगामुळे ही समस्या वाढते.
3. जनावरांच्या गर्भावस्थेत त्यांच्या रुमेन आणि रेटीक्यूलम या पोटांच्या भागाच्या अकुंचन पावण्याच्या क्रियेमध्ये देखील ही समस्या वाढू शकते. दृ

प्र. 13. जनावरांमध्ये अखाद्य व अनुकुचीदार वस्तू खाल्यामुळे कोणतीही समस्या उद्भवू नये म्हणून काय उपाय करता येतील ?

उत्तर :- मुळात ही समस्या उद्भवू नये म्हणून खालील प्रमाणे काळजी घ्यावी.

अ. जनावरांच्या खाद्यामध्ये योग्य प्रमाणात फॉस्फरस या क्षाराचे प्रमाण राखले पाहिजे.

ब. जनावरांना चारा/वाळलेला चारा/गवत देतांना ते एकदा त्यामध्ये अखाद्य वस्तू नाहीतना यासाठी तपासून घ्यावे.

क. जनावरांना चारा देण्याअगोदर त्यामधून शक्य असल्यास लोहचुंबक फिरवावे त्यामुळे लोखंडी वस्तू त्यास चिटकतील व वेगळ्या होतील.

ड. शेतातील/गोठ्यातील/डेअरीची जूनी भांडी/ मोडलेली भांडी, तारेचे कुंपण, खिळे इत्यादींची जनावरांपासून दुर विल्हेवाट लावावी. धान्याची पोती शिवल्यानंतर दाभण व्यवस्थित ठेवले पाहिजे.

प्र. 14. बहुविध पशु- पक्षी पालण म्हणजे काय ? ते स्पष्ट करा ?

उत्तर :- भविष्यामध्ये कृषीपुरक व्यवसायामध्ये बहुविध (मल्टीपल) पशु - पक्षी पालण (फार्मींग) चा विचार अधिकाधिक फायदा मिळविण्यासाठी करावा लागेल. 'बहुविध पशुपालन : अखंड लक्ष्मीचा झरा' असे म्हणटल्यास वावगे ठरणार नाही. याचाच अर्थ दुधासाठी गायी-म्हशी पालनाबरोबरच सहज करता येणारे पशुपालन व्यवसाय म्हणजेच परसातील कुक्कुटपालन (बॅक यार्ड पोल्ट्री), श्वान पालन, इमु पक्षीपालन, शेळी-मेंढी पालन, वराह पालन इत्यादी, ज्यामुळे साहजीकच कृषी व्यवसायास व आपल्या कुटूंबास अधीक आर्थीक हातभार लागेल ते करणे आवश्यक आहे.

प्र. 15. कॉबड्यांमधील अपलाटॉक्सीन या बुरशीजन्य विषबाधा का होते?

उत्तर :- कॉबड्यांना बुरशीयुक्त खाद्य दिल्यामुळे त्यांच्यामध्ये बुरशीजन्य विषबाधा होते. यामध्ये मुख्यतः अपलाटॉक्सीकोसीस, ऑक्राटॉक्सीकोसीस, प्युर्जेरीयम, झिर्लीनोन इत्यादी बुरशीमुळे खाद्यामधुन विषबाधा होण्याची शक्यता असते. अस्परजिलस, पेनिसीलीयम आणि रायझोपस इत्यादी प्रकारच्या बुरशी साधारनतः निसर्गत : आढळतात व त्या योग्य त्या तापमान व आर्द्रतेला वाढतात व परिणामतः त्यांची विषबाधा होते.

या विषबाधेची प्रमुख कारणे म्हणजे,

अ. निष्काळजीपणे साठवलेले, थोडेसे खराब झालेले, संपुर्ण न वाळलेले, थोडेसे ओलसर खाद्यघटक/खाद्य या मधुन ही विषबाधा होऊ शकते.

ब. पक्षांच्या खाद्यामधील बुरशीची मात्रा/विषाची मात्रा/दुषीत खाद्य सेवन करण्याचा कालावधी, पक्षांचे वय, लिंग, जात इत्यादी बाबींवर या विषबाधेची तिव्रता अवलंबून असते.

क. या विषबाधेमुळे शारीरीक वाढ खुंटणे, व उत्पादन घटणे, अंडी उत्पादनाच्या कोंबड्यांमध्ये ठिसुळ अंडी निर्माण होणे इत्यादींमुळे नुकसान होते.

ड. या विषबाधेमध्ये कोंबड्यांची रोगप्रतिकारकशक्ती कमी होऊन त्या इतर रोगास बळी पडण्याची शक्यता वाढते.

प्र. 16. कोंबड्यांमध्ये बुरशीजन्य विषबाधा होऊच नये म्हणून काय दक्षता घेता येईल?

उत्तर :- यासाठी कांही उपाय म्हणजे,

अ. कोंबड्यांच्या खाद्य घटकांची निवड करतांना ती काळजीपूर्वक करावी. शक्यतो चांगल्या कंपनीचे तयार खाद्य वापरावे. ते खाद्यघटक निट तपासून घ्यावे.

ब. पक्षांचे खाद्य/खाद्यघटक दमट (आर्द्रता युक्त) वातावरणात साठवू नयेत. त्या मध्ये भिंतीचा / जमीनीचा ओलसरपणा मुरणार नाही याची काळजी घ्यावी.

क. पावसाळ्यामध्ये शक्यतो खाद्याची/खाद्य घटकांची वाहतुक टाळावी.

ड. खाद्याची गोदामामध्ये साठवणूक शक्यतो कमी काळासाठी करावी.

इ. पक्षांच्या घरट्यामध्ये/खाद्यभांडारामध्ये पाणी गळती नसावी. पाण्याची उपकरणे गळणारी अथवा खराब झालेली नसावीत.

ई. खाद्य तयार झाल्यानंतर किंवा बाजारातून तयार खाद्य घेतल्यानंतर ते पक्षांना देण्यापूर्वी नजीकच्या खाद्य तपासणी प्रयोगशाळेमध्ये तपासून घेणे नेहमीच फायदेशीर ठरते.

फ. खाद्यामधील बुरशीचा नाश करण्यासाठी बुरशी प्रतिबंधक औषधी मिसळावित. या मध्ये बाजारात मिळणाऱ्या टॉक्सिन बायंडर्सचा वापर करावा.

प्र.17. कोंबड्यांचा ' कोलीबॅसीलोसीस' रोग म्हणजे काय व त्यावरील उपाय सांगा ?

उत्तर :- कोलीबॅसीलोसीस हा सर्वत्रा आढळणारा, फिरून फिरून येणारा कोंबड्यांचा महत्वाचा जिवाणूजन्य रोग होय. बाह्य वातावरणातील अचानक व मोठे बदल (थंडी/उष्णता), दुषीत पाणी, घरट्यातील/परिसरातील दुषीत हवामान/धुळ, खाद्य, तुस, दुषीत पक्षांची विष्टा, घरट्यातील उंदरांची विष्टा या द्वारे प्रामुख्याने या रोगाचा प्रसार होतो.

पक्षांची भुक मंदावणे, अपेक्षित बजन वाढ न मिळणे, श्वसन विकाराची लक्षणे, पक्षांची पिसे विस्कटलेली दिसणे, पक्षांना पांढरट व पातळ हगवण लागणे, मृत्येचे प्रमाण कधी कधी 50 टक्यांपर्यंत वाढणे ही या रोगाची प्रमुख बाह्यलक्षणे होत. शवविच्छेदनाद्वारे या रोगाचे वेळीच निदान होऊ शकते.

हवेतील अचानक व मोठ्या बदलांपासून पक्षांचे संरक्षण, घरट्यातील वातावरणामध्ये धुराळा होऊ न देणे, सुयोग्य ब्रुडींग व्यवस्थापण, उंदरांच्या लेंड्या पाण्याद्वारे खाद्याद्वारे जाणार नाहीत याची काळजी घेणे, चांगल्या प्रतिचेच पक्षी निवडणे इत्यादी उपाय करावेत. रोग प्रसार झाल्यास तो थांबविण्यासाठी पाण्याचे निर्जंतुकीकरण व प्रतिजैविकांचा वापर नजीकच्या पशुवैद्यकाच्या सल्याने केल्यास हा रोग आटोक्यात येवू शकतो.

प्र. 18. जनावरांमधील फ-या (ब्लॅक कॉर्टर) या रोगाविषयी थोडक्यात माहिती द्या ?

उत्तर :- जनावरांमध्ये मुख्यतः बैलवर्गीय प्राण्यामध्ये व ओढकामांच्या बैलांना (2 ते 5 वर्षे वय) होणारा महत्वाचा जिवाणूजन्य रोग आहे. अतितीव्र स्वरूपाच्या रोगामध्ये जनावर दगावण्याची भिती वाढते. या रोगामध्ये जनावरांचा फ-या (मांडीचे स्नायू) किंवा समोरच्या पायाच्या स्नायूंचा दाह होऊन तेथे गॅंग्रीन होतो व पर्यायाने जिवाणूजन्य विषबाधेने जनावरांना मृत्यू येतो.

साधारणतः उन्हाळ्याच्या शेवटच्या टप्प्यात किंवा पावसाळ्याच्या सुरुवातीच्या काळामध्ये या रोगाची लागण होते. हा रोग बैल किंवा खोंडांनाच मोठ्या प्रमाणावर होतो. याची कांही कारणे म्हणजे खोंडांमध्ये होणारी भांडणे ज्या मध्ये त्यांचा फ-या किंवा खुब्याच्या मांस पेशी दुखावण्याची शक्यता असते. उन्हाळ कामामुळे (जसे की नांगरणी) या मांसपेशींवर ताण येतो. त्या दुखावतात व मग अश्या दुखावलेल्या मांस पेशींमध्ये या रोगाचे जिवाणू वाढतात. मुख्य

म्हणजे फऱ्या किंवा खुब्याला मार लागणे, जखम होणे व त्या द्वारे माती मध्ये निसर्गतः असणाऱ्या जिवाणूंचा शिरकाव होणे या मुळे हा रोग होतो.

हा रोग टाळण्यासाठी लहाण वयामध्ये वयाच्या 6 महिन्या पर्यंत एक लस व नंतर दरवर्षी किंवा वर्षामध्ये दोन वेळा ही लस टोचणे हा रोगावर रामबाण प्रतिबंधात्मक उपाय होतो. परंतू कांही कारणामुळे आपल्या जनावरास हा रोग झाल्यास मात्रा पशुवैद्यकाच्या सल्याने प्रतिजैविकांच्या वापर करुन आपले जनावर दगावणार नाही याची काळज घ्यावी.

प्र. 19. मृत जनावरांची विल्हेवाट का लावावी ?

उत्तर :- संसर्गजन्य रोगाने मेलेल्या पशु-पक्षांमुळे ईतर नजीकच्या प्राण्यांमध्ये रोगाचे संक्रमण होऊ नये म्हणून, तसेच गिधाडे, कावळे, घारी इत्यादी पक्षांमार्फत अप्रत्यक्ष पणे ते पसरु नयेत म्हणून, दुर्गंधीमुळे पर्यावरणीय समस्या निर्माण होऊ नये म्हणून, काळपूळी (अॅथॅक्स), पिसाळणे, बर्डपल्यु या सारखे संसर्गजन्य रोग प्राण्यांकडून माणवास पसरु नये म्हणून मृत जनावरांची योग्य ती विल्हेवाट लावावी.

प्र. 20. मृत जनावरांची विल्हेवाट लावतांना काय काळजी घ्यावी?

उत्तर :- मृत जनावरांची योग्य ती विल्हेवाट (जाळणे/पुरणे) लावतांना खालील प्रमाणे काळजी घ्यावी.

अ. मृत जनावर (पशु-पक्षी) मृत पावलेल्या जागेपासून ते विल्हेवाट लावण्याच्या (जाळणे/पुरणे) ठिकाणापर्यंत नेताना त्यांच्या शरीरातून रक्त, लाळ, किंवा ईतर स्त्राव जमीनीवर पडणार नाहीत याची काळजी घ्यावी. यासाठी जनावरांच्या नैसर्गीक छिद्रांमध्ये जंतुनाशकाच्या द्रावणामध्ये बुडविलेले कापसाचे/कापडयाचे बोळे कोंबातेत.

ब. मृत जनावरे जमीनीवरुन ओढत/खरडत नेऊ नयेत. त्यांना बैलगाडीमध्ये / वाहनामध्ये न्यावे.

क. जनावर नेण्यासाठी वापरलेले वाहन/ गाडी निर्जंतुकीकरणाच्या औषधीनी/गरम पाण्याने धूवून घ्यावी.

ड. जनावरांच्या उपचारासाठी वापरलेले सुया, इंजेक्शन्स, औषधी, उरलेले खाद्य, औषधोपचाराच्या काळामध्ये वापरलेले आंथरुन (गवत/कडबा) इत्यादी सर्व जाळून टाकावे.

इ. गोठयातील ती जागा/जमीन वरचा थर काढून जंतुनाशकांच्या द्रावणाने धूवून घ्यावी. महत्वाचे म्हणजे जमीन धुतल्या नंतरचे पाणी वाहत्या पाण्यामध्ये मिसळू देऊ नये.

ई. जनावरे हाताळणाऱ्या व्यक्तींनी हातमोजे/मास्क/गमबुट इत्यादी वापरावेत.

फ. निर्जंतुकीकरणासाठी 10 टक्के कॉस्टीक सोडा (खाण्याचा सोडा), 4 ते 5 टक्के फॉर्मेलीनचे द्रावण, क्लोरीनचे द्रावण (ज्यामध्ये कमीतकमी 5 टक्के कार्मशील क्लोरीन असेल ते) वापरावे.

प्र. 21. जनावरांची विल्हेवाट लावण्याच्या पद्धती कोणत्या ?

उत्तर :- जनावरांची विल्हेवाट लावण्याच्या प्रमुख दोन पद्धती होय.

1. जाळणे, 2 पुरणे यामधील जनावरे पुरण्याची पद्धत येथे विचारत घेवूयात,
1. पुरणे – ही एक परंपरागत, जूनी व स्वस्त पद्धत आहे. जनावरे पुरण्यासाठी वस्तीपेक्षा दुरची जागा, भुसभुसीजागा, पर्यावरणास धोका नसलेली जागा. (नदी, नाले, तलाव जवळ नसलेली) जल व वायू प्रदुषण होणार नाही अशी जागा, आपल्या किंवा शासनाच्या मालकीची जागा (कायदेशीर तंटे होऊ नयेत म्हणून) व पुरण्यासाठी पुरेशी माती असलेली जागा निवडावी.

साधारणतः 6 ते 8 फुट खोल, जनावरांच्या लांबी,रुंदीपेक्षा 2 फुट जास्त लांब रुंद खड्डा खोदावा. खड्डयामध्ये जनावरे पुरतांना पाठी कडील भाग खालच्या बाजूला व पायाचा भाग वरच्या बाजूला ठेवावा, मृत्युनंतर ताठ झालेल्या पायांची हाडे मोडवी (ज्यामुळे पुरण्यास जागा कमी लागते), जनावरांचे शरीर मातीमध्ये चुनखळी किंवा खडे मीठ किंवा ईतर प्रभावशाली निर्जंतुकीकरणाची औषधी टाकावीत. जनावर पुरल्यानंतर त्याच्या शरीरावर 3 फुट मातीचा थर यावा ज्यामुळे कुत्रो, मांजरे यासारखे प्राणी माती खरडून काढू शकणार नाहीत. खरेतर पुरलेल्या ठिकाणास काटेरीकुंपण घालावे किंवा काटे टाकून त्यावर दगाडे ठेवावीत. पुरलेल्या ठिकाणावरुन नंतर 6 महिनेपर्यंत नांगर फिरवू नयेत किंवा त्यावरुन जड वाहणे जाणार

नाहीत याची काळजी घ्यावी. पुरल्याच्या जागेवरून पावसाळ्यात पाणी वाहून हाऊन ते ईतर पाण्याच्या स्त्रोतांमध्ये मिसळू नयेत याचीही काळजी घ्यावी.

प्र. 22. जनावरे जाळण्याची पद्धती कशी वापरता येईल ?

उत्तर :- जनावर जाळणे ही थोडी खर्चीक पद्धती आहे. जनावर जाळण्यासाठी लागडे, पालापाचोळा, वाळलेले गवत/काट्या कुपाट्या इत्यादीचा वापर करता येतो. लनावराची चिता रचून नंतर पेटवून देऊन जनावर जाळता येते. यासाठी इंग्रजी अक्षराच्या एच (H) आकाराचा लोखंडी खाचा किंवा खड्डा खोदून त्यावर डिळी/कामट्या/बांबू टाकून त्यावर जनावर ठेवून जाळ्यास, जनावर जाळल्यानंतरची राख त्यात जमा होते. जनावर जाळण्यासाठी अधुनिक काळात विद्युत दाहीणी (निदान पक्षी, कुत्रा, मांजर वर्गीय प्राण्यांसाठी) किंवा पेट्रोल/रॉकेल दाहीणीचा वापरही करण्यात येत आहे.

प्र. 23. मुत्रा तपासणीद्वारे कठ-कूटल्या रोगाचे निदान केले जाते.

उत्तर :- मुत्रा तपासणीद्वारे जनावरांचे विविध रोग जशे: मुधुमेह, मुत्रापिंडाचे (किडनी) रोग, मुतखडा, मुत्रापिंडाचा कर्करोग, थायलेरीओसीस, बॅबेसीओसीस, विषबाधा आणि अन्नघटकातील कमतरतेमुळे होणारे रोग यांचे निदान केले जाते.

प्र. 24. मुत्रा तपासणी साठी कसे गोळा करावे.

उत्तर :- काचेच्या किंवा प्लास्टीकच्या स्वच्छ भांड्यामध्ये जनावरे मुत्रा विसर्जन करीत असताना मुत्रा गोळा करावे. हे शक्य न झाल्यास मादा जनावरांच्या बाह्य जननेद्रियाच्या खालच्या बाजूला खाजविल्यास जनावरे मुत्रा विसर्जन करतात. 20 ते 30 मिली मुत्रा नजिकच्या प्रयोगशाळेत शक्य ते लवकर तपासणीसाठी घेवून जावे.

प्र. 25. रोगी जनावरांच्या मुत्राचा रंग कसा असतो.

उत्तर :- सशक्त जनावरांच्या मुत्राचा रंग हा जवळपास फिवकट पिवळसर ते आकाशी असतो . तर घोड्याचे मुत्रा हे घट्ट, पांढरट फेसयुक्त असते.

जर मुत्रा उत्सर्जन करणाऱ्या संस्थेमधील आजार व पेशींची संख्या वाढल्यास रवंथ करणाऱ्या जनावरांच्या मुत्राचा रंग हा घोड्याच्या मुत्राप्रमाणे आढळतो. मुत्रा उत्सर्जन संस्थेत जर पू झाला असेल तर मुत्रामध्ये पांढऱ्या रंगाची जाळीसारखी घरे दिसतात.

मुतखडा झाल्यास मुत्रा गढूळ पाण्यासारखे दिसते. तसेच मुत्रामये रक्त किंवा रक्तघटक मिसळत असल्यास मुत्राचा रंग हा लाल किंवा जांभळा दिसतो.

